

Nr 5.

Ankom till riksdagens kansli den 3 mars 1938 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion angående ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare.

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 156, av herr *Westman m. fl.* hemställes, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning avseende införande av ett rättvisare valsätt till riksdagens andra kammare med beaktande av den orättvisa, som förenandet av landsbygden med städerna och större samhällen i gemensamma valkretsar innebär för landsbygdens väljare.»

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Då genom grundlagsändringar år 1909 bestämmelserna om majoritetsval i enmansvalkretsar upphävdes och den proportionella valmetoden infördes vid val till riksdagens andra kammare, upphävdes även den äldre valkretsindelningen, enligt vilken land och stad principiellt hänfördes till skilda valkretsar. Vid genomförande av dessa grundlagsändringar beslöts jämväl att förstora valkretsarna, då enligt den proportionella valmetoden flera riksdagsmän måste väljas i varje krets. Härvid sammanfördes de mindre städerna med landsbygden. Det ansågs nämligen att dessa städer hade mera gemensamt med den kringliggande landsbygden än med andra långt ifrån varandra belägna städer, med vilka de eljest måst sammanföras för att valkretsarna skulle kunna erhålla tillräckligt invånarantal för att äga rätt att proportionellt välja tre riksdagsmän. Endast sex stadsvalkretsar omfattande större städer anordnades. Genom beslut år 1921 förstorades valkretsarna ytterligare. Enligt den lydelse § 30 lag om val till riksdagen då erhöll och vilken allttjämt är gällande, bygger valkretsindelningen i princip på länsindelningen; allenast tre stadsvalkretsar finnas, nämligen Stockholm, Göteborg samt fyrstadskretsen Malmö—Hälsingborg—Landskrona—Lund.

Föreliggande motion äsyftar en utredning angående möjligheten att vid val till andra kammaren bilda särskilda valkretsar för landsbygden och särskilda för städer och stadsliknande samhällen eller, såsom i motionen anges, större samhällen. Det proportionella valsystemet förutsätter emellertid att valkretsarna äro förhållandevis stora för att ett med hänsyn till partiernas storlek och röstetal rättvist resultat må kunna uppnås. Redan på grund härav är en uppdelning, såsom motionärerna synas förutsätta, av vissa valkretsar i särskilda kretsar för landsbygd och särskilda för städer och stadsliknande samhällen i hög grad olämplig. Jordbrukets intressen, vilkas tillgodoseende

synes vara motionärernas syftemål, torde även inom riksdagen hava en representation, som väl motsvarar numerären av den befolkning, som är sys-selsatt inom denna näringsgren. Något för jordbruksbefolkningen bättre resultat torde säkerligen icke kunna uppnås genom en uppdelning av valkretsar på föreslaget sätt. Ej heller kan en dylik valkretsreglering utan stora olägenheter verkställas. Det är sålunda ofta förenat med oöverstigliga svårigheter att avgöra var gränsen skall dragas mellan landsbygd å ena sidan samt städer och stadsliknande samhällen å den andra. Härtill kommer en ständigt försiggående förskjutning från landsbygd till stadsliknande samhällen eller industriorter. Denna gränsförskjutning skulle, därest landsbygd och stad eller stadsliknande samhällen skildes i särskilda valkretsar, för-anleda ständiga ändringar i valkretsindelningen. Sådana ändringar torde emellertid medföra en fara för att ovidkommande synpunkter därvid kunna göra sig gällande, såsom att olika partier söka tillgodose sina särskilda in-tressen.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 3 mars 1938.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: Herrar *Reuterskiöld, Strömberg*, Gustaf Adolf Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Lindmark*, Sandegård, Bergman, Källman, Nils Andersson, Andréén*, Lindskog, Andersson i Ovanmyra*, Vougt*, Holmbäck, Lundqvist, Eriksson i Toftered*, Nilsson i Göteborg, Hällgren, Fält och Norén**.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer:

1) av herr *Reuterskiöld*, som ansett utskottets yttrande böra hava följande lydelse:

»Motionärernas syfte är uppenbarligen att genom reform av valsyste-met bereda jordbruksnäringens folk lika stor praktisk möjlighet att vid val göra sig hört som nu faktiskt finnes för befolkningen i städer och stadsliknande samhällen både med hänsyn till de lättnader för valdeltagandet som dessa or-ter erbjuda framför landsbygden och ännu mera med hänsyn till stadsbefolk-

ningens större effektiva inflytande på nomineringen av kandidater till platser, som kunna påräkna placering. Då landsbefolkningen icke har den inbördes sammanhållning som inom städer och stadsliknande samhällen är möjlig när det gäller att bestämma kandidater och icke kan vid nominering av kandidater i lika utsträckning komma till stades som stadsbefolkningen inom sina resp. partiorganisationer, blir ofta och lätt följderna att vid för land och stad gemensama val landsbygdsintressena icke bli realiter lika beaktade som stadsintressena. Att här förefinnas skilda intressen, även om åtskilligt kan vara gemensamt, lär icke kunna av någon bestridas. Redan den väsentliga olikhet som råder beträffande det huvudsakliga skatteunderlaget i stad, vilket utgöres av verklig inkomst, och å landet, där fastigheternas garantiplikt måste tagas i vidsträcktaste anspråk, oavsett vilken behållen inkomst de lämna, stryker under detta förhållande.

Motionärerna hålla nu före att, om ett särskiljande av land och stad kunde göras i fråga om valkretsindelningen, detta skulle medföra för landsbygden den fördelen, att dess folk *icke behöfve konkurrera med stadsorternas folk om antalet representanter*, utan konkurrensen begränsas till de olika organisationerna på landsbygden *sins emellan*, vilka hava inbördes lika förutsättningar för deltagande i valen. Och till en viss grad hava motionärerna rätt häri, men det måste erinras, att fullt ut kan målet icke nås på denna väg, även om en viss förbättring kan vinnas genom åtgärder till underlättande av valdeltagandet å landet.

Att åtskilja städer och landsbygd, då städerna hava en viss storlek, låter sig väl göra, men att genomföra en dylik åtskillnad därhän, att till stad skulle räknas alla stadsliknande eller tätare bebyggda samhällen, vilket, såsom motionärerna i viss mån antytt, vore för målets vinnande nödvändigt, lærer icke kunna, av rent praktiska skäl, ifrågakomma. Även om i vallagen skulle uppräknas alla dylika samhällen, ändras förhållandena här så pass ofta och snabbt, att vallagens uppräkning och fördelning på de olika valkretsarna av orterna måste oavbrutet ändras, vilket varken vore önskvärt eller i praktiken möjligt. Den enda väg, som här torde leda till målet, vore *de samfälliga valens avskaffande* och införande i stället för dessa av *särskilda val* för jordbruksfolket och för en var av övriga med detta såsom väsentliga folkelement i riket jämförliga folkgrupper. *Valkretsindelningen* bleve då *icke rent geografisk utan personlig* och de röstberättigade uppfördes på *särskilda röstlängder för varje sådan huvudgrupp*, vilken hade att *inom de olika länen välja det antal representanter vallagen bestämde för denna grupp* utan att därvid några inom annan grupp röstberättigade kunde med sina röster förrycka valet. Huruvida valbarhet skulle vara begränsad till länsgruppernas egna röstberättigade eller icke, är en fråga, som här saknar betydelse. En detaljfråga blir också, om den som möjligen kunde tillhöra *olika huvudgrupper*, själv finge avgöra vart han skulle hänföras eller om detta skulle i annan ordning bestämmas.

Frågan om valsysteemets förändring i nu antydd riktning är emellertid icke aktuell, och motionen avser heller icke detta, utan har begränsats till frågan

om det nuvarande valsysteemets reform i sådan riktning att förhållandena bleve bättre än de nu äro. Fasthåller man, att en dylik reform knappast kan bliva slutgiltig eller fullt tillfredsställande, måste man dock å andra sidan medgiva, att det bästa ej får bli fiende till det goda, och att de reformer, som inom nuvarande valsystems ram möjligen kunna göras i antytt syfte, också böra göras. Detta innebär, att, även om valkretsarna vid andrakammarvalen ej kunna ordnas så, att alla stadsliknande eller tätare bebyggda samhällen avskiljas från landsbygden, ett sådant avskiljande dock kan göras beträffande alla städer och stadsliknande samhällen med mer än visst antal invånare; när här faktiska ändringar i avseende å invånarantalet äga rum, lärer automatiskt ett överförande till eller från stadsvalkretsarna före varje nytt ordinarie val kunna ske och representantantalet därefter bestämmas, vilket lätt kan verkställas genom Kungl. Maj:t. Mot sammanförandet av skilda städer och stadsorter i gemensamma valkretsar inbördes kan icke med fog invändas att de icke skulle hava något gemensamt sins emellan — om man till förmån för sammanförandet av land och stad kan åberopa de nutida kommunikationerna och befolkningens rörlighet, kan detta skäl med än större grund anföras till förmån för särskilda stadsvalkretsar, då de olika stadsorterna alla hava sin stadskaraktär som gemensam grund.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte på det sätt bifalla motionen II: 156, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t, med hänvisning till vad ovan sagts, hemställer om utredning avseende införande av en lämpligare valkretsindelning vid val till riksdagens andra kammare med beaktande av de olägenheter som förenandet av landsbygden med städerna och större samhällen i gemensamma valkretsar innebär för landsbygdens väljare.»

2) av herrar *Andersson* i Ovanmyra och *Eriksson* i Toftered.